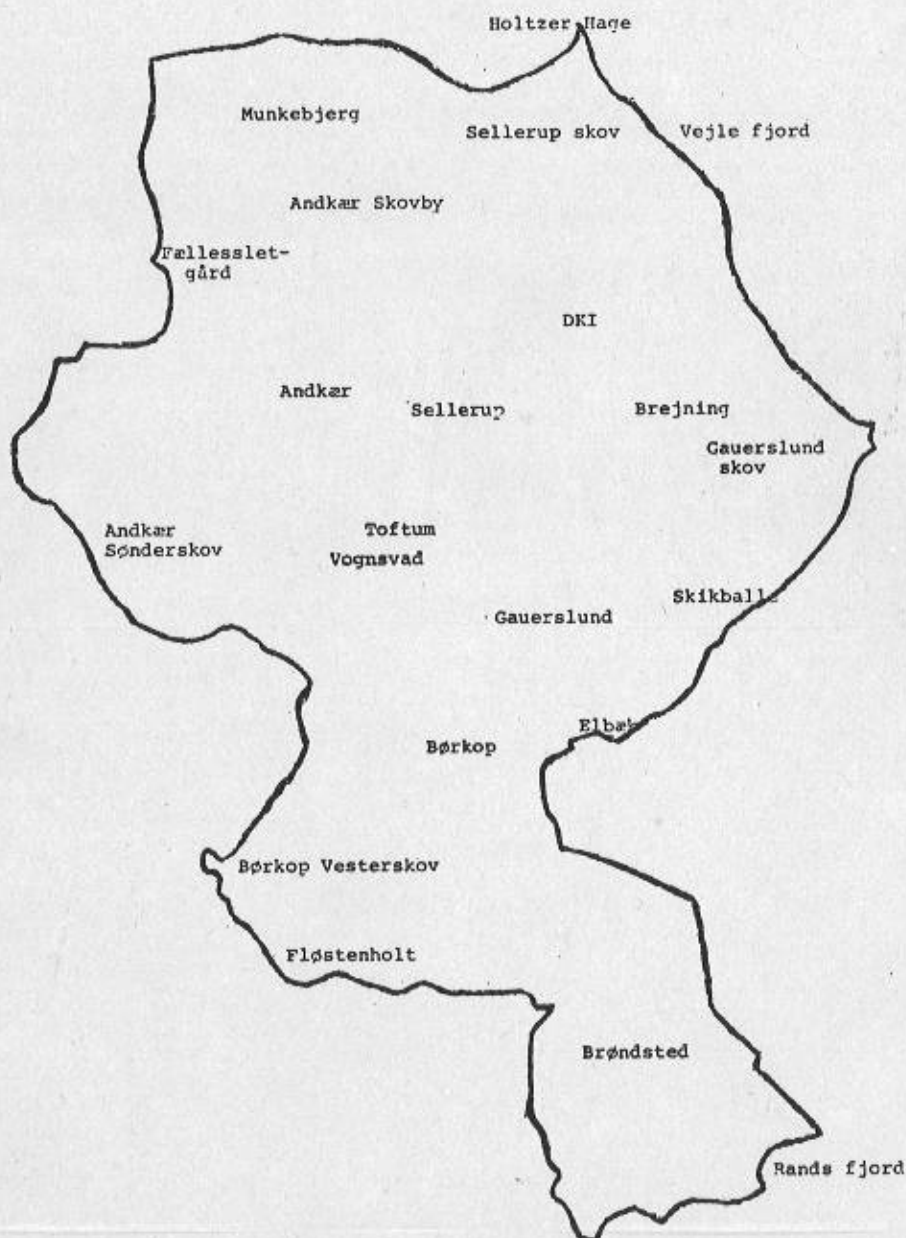

GAUERSLUND

BIND 2

SPREDTE TRÆK AF SOGNETS HISTORIE

Samlet af P. Mikkelsen
med hjælp fra mange andre.

BØRKOP LOKALHISTORISKE ARKIV

1981

Der havde i øvrigt været store politiske slagsmål om, hvor anstalten skulle placeres. Nogle mente, at man kunne købe nogle hedegårde, hvor patienterne kunne avle kartofler og derved give et bidrag til deres ophold ved at frembringe en væsentlig del af landets kartoffelavl. Andre forslag kom også frem, men der var ikke noget af det, som Kellner ville acceptere, og det er muligt, at det var hans påståede skrantende helbred, der til sidst blev udslagsgivende for den placering, som han ønskede, i de naturskønne bakker i Brejning ned mod Vejle Fjord.

Man købte så bl.a. Brejning Møllested af Povl Bjerre, en del jord fra Bjerregård af Morten Axel, og endvidere gården Kathrinehøj, der var på 100 td. land, af Anders Madsen, der fik 71.500 kr for den. I alt erhvervede DKA ca. 300 td. land.

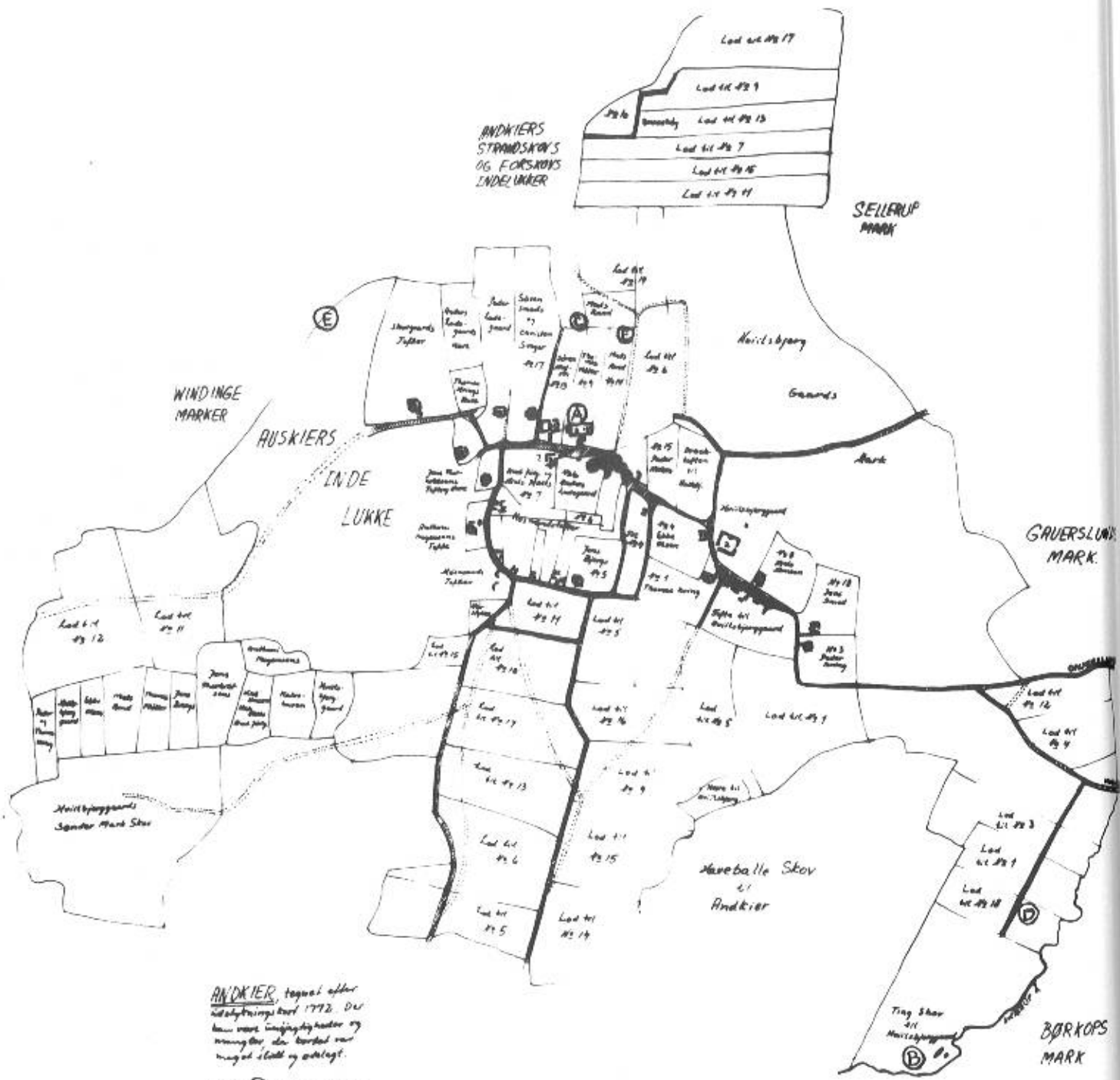
Institutionen blev et mønster inden for forsorgen og blev kendt langt ud over landets grænser. Den udbyggedes flere gange, og fra de oprindelige 600-700 patienter var man i 1932 oppe på 1400, ja senere helt oppe på 1700. Fra at være selvstændig, overgik ledelsen i 1959 til "Bestyrelsen for Statens Andssvageforsorg", og 1970 blev det en direkte statsinstitution. Pr. 1/1 1980 skal ledelsen overgå til amtet. Personalet var i 1902/03 115 funktionærer og 96 piger. Desuden 1 formester og 7 karle, ialt 219 personer, og de fik i alt en løn på 100.556 kr., altså knap 500 kr. i årsløn som gennemsnit.

Siden er lønningerne jo her som overalt steget væsentligt, ligesom arbejdstider og miljølove kræver større personale. Yderligere skal man jo også tænke på, at der i dag forventes betydeligt mere, både m.h.t. pasning, men også undervisning og beskæftigelse af klienterne end dengang.- Nu er der ca. 1000 klienter og ca. 1400 ansatte i alt, indbefattet de eksterne afdelinger.

ANDKÆR E J E R L A G .

Andkær var oprindelig den største by i sognet. Den østligste del af byen, omkring Hvilsbjerggård, angives i visse gamle papirer som en selvstændig by ved navn Hvilsbjærg, men det er vist lidt mere uofficielt.-

M.h.t. jord har man selvfølgelig også i årene efter 1772 foretaget en jordfordeling, men den er nok ikke blevet fuldt gennemført, for der var mange "skæve" markskel og mange dårligt placerede marker, indtil man fra ca. 1910 til 1918 får foretaget en del skelflytninger

ANDKIER, tegnet efter
 tilskyldningskort 1772. De
 her ses vejingskildet og
 vængler, der borket var
 meget slægt og adskilt.

Ⓐ Ⓑ - - senere
 byggede gårde.

og ombytninger, ja, mange mener, at det omtrent var en ny jordfordeling for manges vedkommende. Derfor er det heller ikke helt let på kortene fra 1772 og 1820 at finde og genkende gårdene, selv om vejføringen nogle steder er omtrent uændret.- Anlægget af Ryttergrøftvejen i 1940-erne betød jo også, at mange marker blev skåret igennem, og en del ældre vejstykker blev så sløjfet og omlagt.

Vi tager stadig udgangspunkt i matrikel- eller gårdsnumre fra 1688.

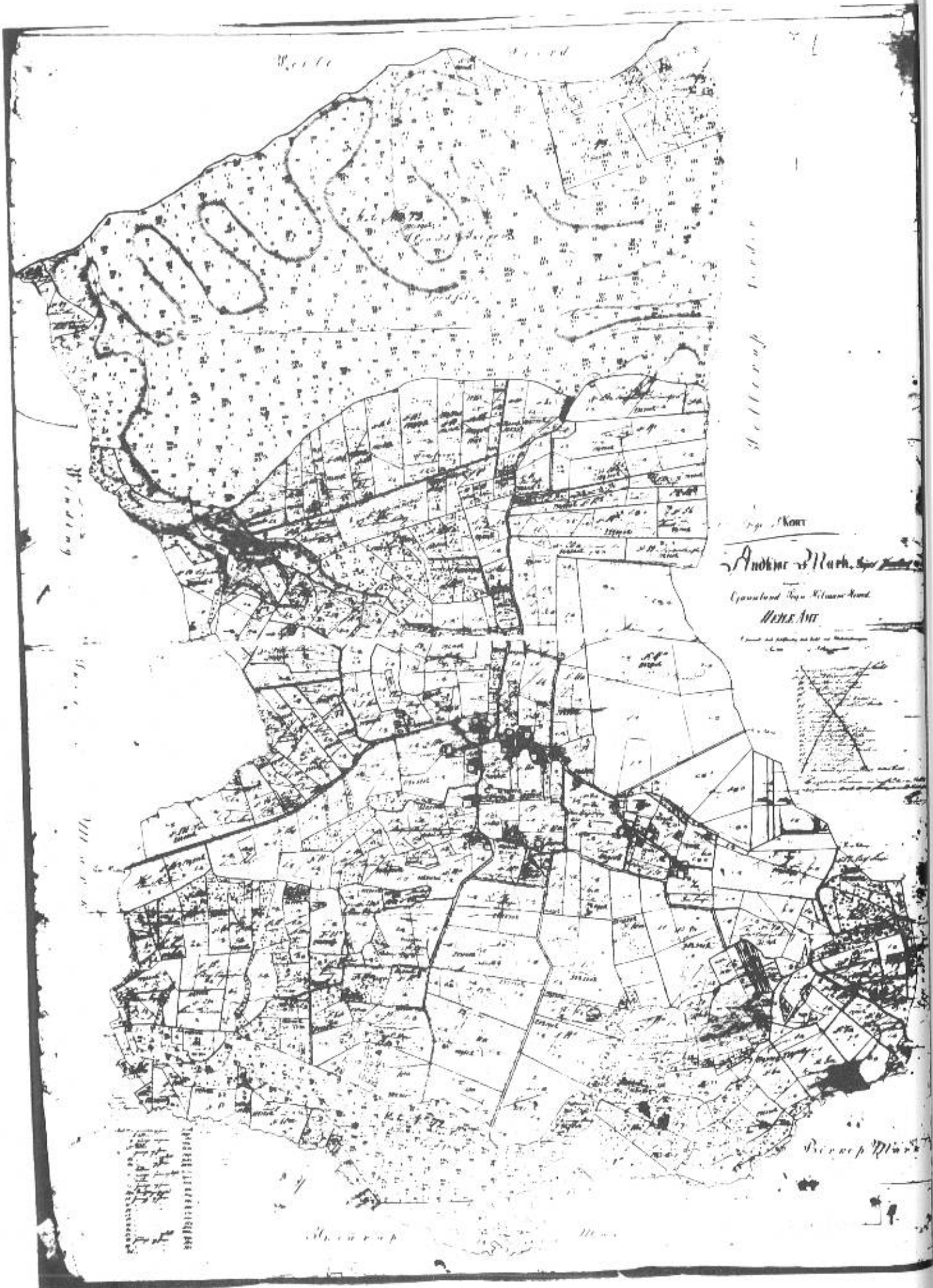
GÅRD NR. 1 er den, der nu hedder Hauerballegård. 1634 var Anders Jørgensen fæster, 1653 Jørgen Jensen Kring og 1663 sønnen Peder Jørgensen Kring. Ved matriklen 1688, da gården sættes til 6 td. 3 skp. hartkorn, hedder gårdmanden Peder Kring, muligvis den samme som i 1663. Nu skal man dog ikke lade sig narre af, at så mange ejere hedder Kring. Det var det almindelige, at når en ny mand kom til gården, tog han navn efter den tidligere ejer eller fæster, hvis denne havde haft et lidt sjældnere navn.- Det næste navn har vi 1733: Jens Sørensen Kring, der efterfulgtes af sønnen Laurits Jensen Kring. Da han døde (1748) giftede enken sig med Thomas Nielsen fra Brejning, der så overtog gården, der havde 32 fag hus i mådelig stand og en besætning på 5 bæster, 4 køer, 4 ungnød og 4 får. Det blev Thomas Nielsen (Kring), der købte gården til selveje af det Coldingske Rytter-District, og så sent som 1790 er han stadig ejer af den. Ved matriklen i 1820 fik gården nr. 8, og ejeren er nu Thomas Nielsens søn, Hans Thomsen Kring. Senere kom så dennes søn Thomas Kring og dennes svigersøn Niels Sørensen Ravn. Lige før århundredskiftet overtog købmand Clausen fra Børkop Handelsplads gården ved tvangsauktion, og han

Søren Kring og hustru klar til at køre ud fra Hauerballegård, ca. 1915.

solgte den 1899 til Søren Kring fra Bredstrupgård. Der var da 75 td. land og der var 4 heste, 22 køer, 4 ungt kreaturer og 10 svin. 1947 overlod Søren Kring gården til sin svigersøn Oskar Hansen, der blev ved til 1972 og så solgte til sin søn Johannes Kring Hansen, hvorefter Oskar Hansen flyttede til et hus i Børkop. Gården har nu et tilliggende på ca. 97 td. land. - Johs. Hansen byggede ny stor stald, men p.g.a. renternes himmel-

flugt måtte han 1980 lade gården overtage af fodersfoffirmaet efter auktion.

GÅRD NR. 2 er den nuværende Hviltsbjerggård. Selv om den ikke er eller var nogen herregård, så er det dog den største gård i sognet. I 1600-tallet lå der en hel lille by omkring gården. Lige før svenskekrigen 1658/59 var der foruden Hviltsbjerggård 6 gårde, 2 bol og nogle huse, og nogle kaldte det for en by ved navn Hviltsbjerg.

Hviltsbjerggård nævnes allerede 1366 og kaldes da Hviltsbyerig. Ejeren Juarus Terkilson lader den da pantsætte til ejeren af Keldkær, og den skal have været et betydeligt gods. Den første "sikre" ejer af gården skal være Peder Andersen Munk, som i 1606 var kirkeværg for Gauerslund kirke, hvor han lod lave prædikestol til kirken (sammen med Peder Jensen i Børkop). Peder Munk døde 1618 og begravedes i kirken, hvor hans ligsten stadig findes. Hans søn, Hans Pedersen Munk, overtog efter faderen, og han menes at have været en meget forhadet mand på grund af en hård og til tider grusom behandling af bønderne i hans ejendomme. Ingen, hverken mænd, kvinder eller børn, kunne vide sig sikre for hans luner, og det blev jo nok ikke bedre, at han 1624 blev sognefoged og derved fik endnu mere magt. Det endte da også med, at han natten mellem 29. og 30. sept. 1628 blev hevet ud af sengen af bønderne, som trak ham uden for gården og skød ham. Gården blev straks delvis udplyndret, og efter den tid fortaltes det, at han gik igen og ikke kunne finde ro i sin grav, før præsten fik ham manet i jorden ved Munkebjerg, som i øvrigt skal have fået sit navn efter familien på Hviltsbjerggård.-

Hans enke har så nok haft gården nogle år, men efter krigene med svenskerne (hvor gården nævnes Hans Munks gård) optræder herredsfoged Just Thommesen som ejer. Han samler flere gårdes jord (mange bygninger var jo nedbrændte eller ødelagte) til et stort tilliggende, der i 1688 ansættes til ca. 18 td. hartkorn. En af de gårde, han lagde under sig, var Dreckgården, der ejedes af Augustinus Ernst Grossmann. Af gamle skøder fremgår det, at Hviltsbjerg i 1665 skal være solgt sammen med Brøndsted mølle til Marijke Krauspinne, enke efter instrumentalist Johannes Alter, men både før og efter dette årstal anføres Just Thommesen, så det er muligt, at han kun har været "bestyrer", eller at det er nogle huse/gårde i "byen" Hviltsbjerg, som fru Krauspinne har erhvervet.

Omk. 1700 ejes Hviltsbjerggård af skovrider Ingvard Jacobsen, som 1712 sælger til Peder Christen Thonbo fra Jensgård ved Horsens. Thonbo ejede flere store gårde i Jylland. I 1723 er det kgl. skovrider Johan Brandt, der ejer gården, der var brændt 1718, men genopbygget. Der er dog mulighed for, at Ludvig von Mühlen har været inde som

ejer en kort tid før Brandt.

Johan Brandt ejede også Lunde mølle i Skærup sogn, og da han flyttede derover, fik den navnet Brandtlund mølle.

1724 køber ritmester Peder Reedtz gården, men han dør allerede i 1728. Så er der lidt kludder i ejerrækken, men det menes, at Jørgen Ludvigsen, søn af den nylig nævnte Ludvig von Mühlen, ejer gården, før den 1730 overgår til justitsråd Johannes Michael Muhle, der havde den til sin død 1772. Da købtes gården af krigsråd Christian Carl Hvass, der solgte noget af jorden fra. I 1782 udstykkede og solgte han parceller med samlet hartkorn ca. 7½ td. 1803 skifter gården igen ejer, idet Peder Nyboe kom til. Han var sjællænder, og han forsøgte at behandle jorden efter principper, som anvendtes på sjællandske hovedgårde og med den samme sædfølge. Gårdens størrelse angives på den tid til ca. 200 td. land ypperlig agerjord, 75 td. land god engbund og 130 td. land skov i frodigste vækst. Jo, det så helt godt ud, og besætningen var heller ikke at kimse ad: 12 heste, 40 køer, 30 stude (på skoven), 20 ungdreure, 20 får og 6 svin. Hele herligheden anslås til en værdi af 20.000-25.000 rigsdaler.- Disse oplysninger kan findes i en lille bog, som professor Begtrup udgav i 1808 om Agerdyrkningens Tilstand i Jylland.

Samtidig med, at den nye matrikel i 1820 giver Hvilsbjerggård nr. 4, kommer herredsfoged, kammerherre Monrad, ind som ejer. Han opfører nyt stuehus i 1842. Monrad havde gården til 1854. Så fulgte et par navne ret kort efter hinanden, bl.a. en Jensen, en Løwe (ca. 1870) og Andreasen (ca. 1880). Sidstnævnte sælger strandskoven fra. 1882 købes gården af Vilh. Th. Elmquist, der har den indtil 1919. Da købes den af Ingvarð Jakobsen Skou, søn af hestehandler Niels Skou. Han overtager da ca. 225 td. land, hvoraf 20 er skov. Besætningen består af 11 heste, 48 køer, 20 ungdreure og 2 svin. I 1958 solgte Skou Hvilsbjerggård til dens nuværende ejer, P. Ejby Hansen.

GÅRD NR. 3 er Andkær Østergård. I 1634, 1653 og 1663 angives fæstere at være Jørgen Pedersen, men da matriklen i 1688 sætter gården i 6 td. 2 skp 1 fdk 2 alb hartkorn, er den åbenbart delt, for der er to fæstere: Peder Jørgensen (muligvis søn af den forrige) og O-luf Jensen. Det har nok kun været kort tid, gården har været delt, for 1733 er Jens Mortensen ene om den. Han døde 1741, og hans enke gifter sig med Peder Jensen Kring fra gård nr. 1, og således kom han til en gård med 47 fag hus i nogenlunde stand, og med en besætning på 6 heste, 6 køer, 6 ungdreure og 8 får, alt i alt nok lidt større end de fleste på den tid. Det er nok Peder Jensen Kring, der

køber gården til selveje. Han døde 1782 (71 år gammel), men 10 år forinden havde hans søn, Jens Pedersen Kring, overtaget gården. I 1820 ved den nye matrikulering får gården nr. 7, og det er nok omkring denne tid, at sønnen Peder Jensen Kring overtager gården, for ved hovedparcellen 7a er angivet Jens Pedersen Kring, men ved 7c står Peder Jensen Kring. Den næste ejer, Mads Peter Kring, blev født 1832 og døde 1896. Hvornår han overtog gården, vides ikke bestemt. Han købte en del jord til, så gården en overgang var oppe på omkr. 14 td. hartkorn. M.P. Kring var lidt af en byhøvding. Hans ord blev der hørt efter, og han havde da også mange tillidshverv, f. eks. var han folketingskandidat og sognefoged. Et par gange var han sognerådsformand. Det var ham, der byggede mejeriet i Børkop. Hans søn, Søren Kring, gift med Maren Abrahamsdatter fra Skærup, fulgte efter, men har nok ikke været så dygtig en landmand som faderen. I hvert fald sælger han snart gården, der nu kom ud i en "urolig" periode. På få år ejedes den af en Svendsen, dernæst Autzen og Heide-Jørgensen, som alle solgte noget fra, men prøvede på at være spekulanter. 1917 kom Søren Ladegård, som efterfulgtes af sønnen Hugo Ladegård, og nu var det galt igen, for gården kom på tvangsauktion 1963. Da blev den købt af forretningfører H.P. Markussen fra Ø. Grundet, som 4 år senere solgte til en forretningsfører fra Tulip, Egon Pedersen. 1971 købte den nuværende ejer, mejerist Vagn Clausen, gården. Han kom fra Taulov.

Gården er nu på ca. 100 td. land i alt. De seneste ændringer er foretaget i 1977, da kommunen og amtet lavede forlægning af Ryttergrøftvejen. I den forbindelse måtte gården afstå 4 td. land, men købte så 8 andre.

GÅRD NR. 4 lå ved siden af nuværende Hauerballegård. 1634 var Morten Andersen fæster, og han var i 1653 afløst af sønnen Anders Mortensen. Senere fulgte Thammes Ebbesen, der havde gården i fæste ved matrikuleringen i 1688, da den blev sat til hartkorn 6 td. 1 skp. 3 fdk. 2 alb. I 1733 var der en Ole Pedersen, som afløstes af sønnen Ebbe Olesen, der købte gården til selveje. Gården blev dog efterhånden udparcelleret og solgt fra, bl. a. skal ca. 10 td. land være afhændet til gård nr. 1, og det er nok sket omkr. 1820. (Om gård nr. 1, Hauerballegård, kan i øvrigt tilføjes, at den er opført på sin nuværende plads i 1878 på noget af den jord, der var tilkøbt. Det fodermesterhus, der nu ligger ved Hvilsbjerggård, er det gamle stuehus til Hauerballegård.)

Som nævnt blev gård nr. 4 udstykket og senere nedbrudt, idet dog en del af den kom i eje af Søren Svoger, som boede på Tingskov, og som nok har fået jorden lagt derunder.

GÅRD NR. 5. De først kendte fæstere var 1634 Mads Jensen og 1653 Mads Jørgensen. 10 år senere er der en Morten Madsen, og ved matrikelansættelsen til 5 td. 7 skp. 2 fdk. 2 alb. i 1688 var Peder Jensen ved stedet, og så fulgte et par generationer af samme familie, nemlig først Rasmus Pedersen, og 1719 Jens Rasmussen. Gården havde da en besætning på 4 heste, 5 køer, 5 ungdreter og 12 får. Jens Rasmussen var fæster i mange år, og engang mellem 1733 og 1765 afløses han af Jens Nielsen Bjerre, som senere køber gården til selveje. Ved den nye matrikel i 1820 får gården nr. 10, og nu er det sønnen Jens Peder Jensen Bjerre, der er ejer. Gården kaldes efter familien stadigvæk "Bjerget" eller "Bjerre". I 1844 blev den bygget om, og 1880 har sønnen Jens Peter Pedersen Bjerre overtaget den. Han døde omkr. århundredskiftet, men enken Stine Bjerre drev gården videre med hjælp af en ugift søn og datter. Det var dengang en stor gård, ca. 118 td. land, deraf 40 i skov. 1929 overtog denne søn, Niels Peter Bjerre, gården, der da havde 6 heste, 20 køer, 20 ungdreter, 30 svin og 1 får. - Da han døde ugift midt i vort århundrede, forpagtedes jorden ud, og da søsteren døde i 1961, og der ingen direkte arvinger var, blev gårdens jorder delt op og udstykket til en del næstsøskenbørn, og dermed ophørte den med at eksistere som gård.

GÅRD NR. 6 var den gamle gård lige ved købmanden, den, der også kaldtes Andkær Ladegård. I 1634 var der en fæster ved navn Oluf Hansen, og det er nok hans søn, Hans Olufsen Skoufgaard, der er ved stedet både i 1653 og 1663. I 1688 sættes gården til hartkorn 6 td. 4 skp., og nu er det Hans Stephensen, der er der. Hans efterfølger er Hans Mortensen, der døde i 1730, hvorefter enken giftede sig med en dragon Peder Mortensen Dall. Der er på den tid 32 fag huse i brugelig stand med en besætning på 4 bæster, 6 køer, 4 ungnød og 10 får. Der betales 6 rdl. 12 sk. i indfæstning, så gården har været nogenlunde. Det blev dog en sørgelig skæbne, for allerede 5 år senere er han gået fra gården på grund af druk, samtidig med at ægtefællerne slet ikke kunne forliges. Børnenes arv på over 400 rdl. var gået fløjten, ligesom indbo m.v. var solgt for at klare dagen og vejen. Nu kommer der så en Gårslev-mand ind på stedet, Hans Nielsen Ladegård. Der er nok sket en reparation, for bygningerne beskrives som gode, men der er ingen besætning. - 1765 bliver sønnen Anders Hansen Lade-

gård fæster, og han køber gården nogle år senere. Ved hans død 1792 kommer sønnen Jørgen Andersen Ladegård til. Da matriklen i 1820 giver gården nr. 11, angives nr. 11a (hovedparcellen med gården) som tilhørende Jørgen Ladegård, mens nr. 11b tilhører Jørgen Jørgensen Ladegård. Der følger yderligere et par generationer af Ladegårdslægten, og den sidste, Jørgen Ladegård, sælger lige efter århundredskiftet til H.H. Jolmann, der nok regnede med at kunne tjene penge på den. Jørgen Ladegårds datter, Petrea Madsen i Børkop, fortæller, at der på gården var et gammelt standur fra 1788, og at det ikke måtte forlade huset. Det var da også fulgt med de skiftende ejere, og da Jolmann købte gården, lod man naturligvis dette ur stå, vel sagtens på grund af overtro. Da Jolmann så ganske kort tid efter solgte gården, tog han uret med sig, men af uforklarlige grunde sendte hans arvinger nogle år senere uret tilbage til fru Madsen. - Som sagt: Jolmann var der kun ganske kort, og 1904 kom Jens Pagh Sørensen Ladegård til gården. Han var fra Trelde og havde ingen familiemæssige forbindelser med den tidligere Ladegård-slægt. Bygningerne var fra 1853-54, og besætningen var på 4 heste, 15 køer, 10 ungvæg, 10 svin og 3 får. Pagh Ladegård beholdt gården til sin død i 1960. Da blev størstedelen af jorden (ca. 64 td. land) overtaget af hans datter og svigersøn, Jørgen Albæk, der sammenlagde den med jordtilligendet ved gård nr. 12. Senere er stuehuset restaureret og solgt til privat beboelse, mens de ca. 3 td. land, der resterede, er købt af fa. J.P. Koch-huse, der nu bygger derpå.

GÅRD NR. 7 lå lige efter forannævnte nr. 6 og havde skel fælles med den. 1634 og 1653 hed fæsteren Jens Andersen, og 1663 Hans Christensen. Matriklen 1688 sætter gården til hartkorn 6 td. 1 skp. 2 alb., og nu er fæsterne Søren Stephansen og Niels Frandsen. Gården var altså blevet delt, og denne deling var måske begyndelsen til enden for gården. 1728 afstår Laurits Nielsen sin halve gård på grund af armod til Jørgen Jensen Uth. Denne halvgård bestod af 19 fag forfaldne huse, og besætningen var kun 2 bæster. Ikke så mærkeligt, at man ikke kunne leve af en sådan gård. 1733 anføres stadig Jørgen Jensen Uth på den ene halvgård, mens Jørgen Lassen har overtaget den anden. I 1765 er det åbenbart sønnerne, der er kommet til, for nu er fæsterne Niels Uth (Niels Hult?) og Anders Jørgensen. Hvorvidt de køber til selveje vides ikke, men gården eksisterer stadig 1820, da matriklen giver den nr. 12, men den er nok udparcelleret og nedbrudt kort efter.

GÅRD NR. 8 er den, der nu hedder Ulvstofte efter Ulv-slægten, der har været der i mange generationer. Her var Las Jørgensen fæster i 1634, og han efterfulgtes af Jakob Christensen, der var der både i 1653 og 1663. I 1688 var Hans Eskesen fæster, og da sættes gården til hartkorn 6 td. 1 skp. 2 fdk. 1 alb. 1744 er Hans Jørgensen ved gården, men da sker der et par skift hurtigt efter hinanden. Først kom Jakob Hansen, men på grund af uheld med både heste og kreaturer må han snart fratræde, og 1746 kommer Niels Hansen til. Der er da 36 fag huse, men besætningen består kun af 5 køer og 2 kalve. Det lykkes åbenbart Niels Hansen at arbejde sig op, for midt i 60-erne køber han gården til selveje. Han har den stadig i 1770, og 1790 er det hans søn, Hans Nielsen, der er ejer. - På kortet fra 1772 ses gården placeret som liggende øst for Hvilsbjerggård. Gårdene nr. 9 og nr. 13, beliggende midt i byen, blev udstykkede og solgt i 1790-erne, og Peder Pedersen Ulv, der stammede fra Gaarslev, havde købt dele af disse. Det må formodes, at det er ham, der flytter gården hen, hvor den ligger nu, og det må være sket omkr. århundredskiftet. (Se også beskrivelserne af nr. 9 og 13). (A) på kortet 1772. 1818 synes Peder Pedersen Ulv, at han er blevet for gammel, så han afstår gården, som er blevet ret stor, til sin søn af samme navn, og han går selv på aftægt. 1820 er gården forsikret for 3200 rdl., og da sættes den i den nye matrikel som nr. 9.

Peder Ulv (II) køber yderligere jord, bl.a. i 1825 af Hans Thomsen Kring, og han driver gården til sin død 1840. Enken Abelone Hansdatter beholder gården til 1856, da hendes søn Peder Pedersen Ulv (III) kommer til. Han må give 10.000 rdl. + aftægt for gården, og han har den til april 1882. Da overtages den af datteren Abelone, der en måned senere gifter sig med Anders Pedersen Bundgård. Han var født 17/11 1850 på Bundsgård i Børkop, og han blev senere rejse-missionær for Indre Mission. Næsten lige fra han kom til gården, var han missionær, og han fortsatte til sin død 19/6 1929. - I 1914 solgte han gården til sin svigersøn Julius Thomsen fra "Ravnsminde" i Skærup, og Bundgård flyttede ind i huset "Toftbo" lige ved siden af. Dette hus havde svigerfaderen Peder Ulv bygget som aftægtshus. - 1957 kom så det næste skift, idet Thomsens datter og svigersøn, Erik Lehmann, overtog gården. Det er nu 7. direkte slægtled af Ulv-slægten, og de driver en gård på ca. 100 td. land ialt.

GÅRD NR. 9 lå midt i byen. Her var 1634 Christen Jepsen fæster, og ved de næste jordebøger 1653 og 1663 er det Hans Hansen. 1688 er Thomas Madtzen kommet til, og gården sættes til 5 td. 4 skp. 3 fdk.

1 alb. hartkorn. Så fulgte Gregers Thomsen, som døde 1729, hvorefter hans enke giftede sig med Thomas Nielsen, der på den måde kom til 50 fag hus, men i slet tilstand. Besætningen er 4 heste, 4 køer, 2 ungdreuer og 6 får. Thomas Nielsen er der stadig 1733, men efterfølges nogle år senere af Hans Hansen Lund, hvis datter giftede sig med Henning Jokumsen i 1745, hvorefter de unge mennesker rykkede ind på gården. Der er sket en indskrænkning i bygninger, nu er der kun 36 fag, tilstanden tålelig, men der er kommet yderligere 1 ko, 3 ungdreuer og 2 får. Jokumsen har åbenbart forsøgt at bygge til, men økonomien har svigtet, for 1763 stikker han af fra det hele, og en landsoldat Thomas Sørensen Møller overtager gården. Nu er der 55 fag huse i slet tilstand. Besætningen er så at sige væk, der er kun 1 hest og intet andet. Thomas Møller køber gården, og da han døde sidst i 1780-erne, må enken nok have syntes, at det blev for hårdt, for hun får tilladelse til at udstykke gården. I 1792 køber således Ebbe Olesen (gård nr. 4) en parcel på en ca. 1 td. hartkorn for 305 rdl. 2 år senere, 1794 sælger hun ved auktion en parcel (nr. 7) med hus og ca. 3 td. land jord til Peder Pedersen Ulv for 295 rdl. Hvem de andre stykker er gået til, vides ikke, men der kendes ikke noget med sikkerhed senere om denne gård. -

Det er muligvis den, der omtales i kirkebogen. Ifølge denne var Peder Pedersen Dahl og hans hustru til alters Kristi Himmelfartsdag 1803. Mens de var der, nedbrændte deres gård i Andkjær, og 2 af deres børn, på knap 5 og godt 6 år, omkom. -

Ved matriklen 1820 er gårdens jorder tildelt nr. 19, og nogle af dem tilhører altså Peder Ulv.

GÅRD NR. 10 hedder Brækergård. Her var i en lang periode, spændende fra omkr. 1634 til efter 1663, Gregers Christensen fæster. Ved matriklen 1688 er Thomas Jensen ved stedet, der sættes til hartkorn 6 td. 2 fdk. 1 alb. - Morten Pedersen Dahl må være fulgt efter, og hans datter, Mette Mortensdatter, giftede sig 1724 med Hans Hansen Møller, der var født i Andkjær. (Han var broder til mølleren Peder Hansen Møller på Børkop Mølle.) De overtog så gården med 46 fag huse og en besætning på 4 bæster, 6 køer, 6 ungnød og 10 får. - Parrets datter, Maren Hansdatter Møller, giftede sig 1757 med Peder Hansen Ladegård fra gård nr. 6, og så overtog de gården her. P.H. Ladegård købte gården til selveje og havde den i hvert fald til 1790, da hans kone døde. Ladegård-slægten er siden blevet på gården, men der mangler oplysninger om de næste par slægtled. Det vi-

des, at gården er blevet ombygget i 1874 og 1883, samt at stuehuset er opført 1877. På stuehuset viser påsatte bogstaver, at det er Margen Ladegård og Peter Sørensen Ladegård, der har bygget. P.S. Ladegård sælger 1911 til sin søn, Peder Pedersen Ladegård. Der var da 126 td. land i alt med en besætning på 6 heste, 16 køer, 20 stk. ungvæg, 25 svin og 2 får. 1951 forpagtedes gården til sønnen Niels Ladegård, som overtog den 1963. 1/7 1977 har sønnen, cand. oecon. Per Ladegård, overtaget halvparten, og han påtænker senere at slå sig ned som landmand. - Nu er der til gården ca. 137 td. land jord i alt. Produktionen er omlagt, nu er der ca. 70-80 stk. fedekvæg samt 500 fedesvin.

GÅRD NR. 11 er nu "Tidsvilde". Det er en af de få gårde, der ikke var fæstegårde, men med selvejer på. Gården hed oprindelig Bundgård, og ejedes 1634 af Peder Thommesen. 1653 og 1663 er det Jens Nielsen, og 1688 Søren Mogensen. Matriklen sætter den dette år til hartkorn 5 td. 6 skp. 3 fdk. 2 alb. Hans søn Mogens Sørensen efterfulgte faderen, og da Mogens døde 1728, giftede hans enke sig med Søren Hansen fra Skærup. Gården havde da 38 fag bygninger, og besætningen var ret stor: 6 heste, 8 køer, 8 ungvædder og 10 får. - 1765 ejes gården af Peder Nielsen Dahl, og 1772 af Jens Terkildsen. Både han og hans søn, Terkild Jensen Bundgård, der kom til i 1790-erne, køber mere jord, så gården bliver meget stor. Ved den nye matrikel i 1820 får den nr. 15 og ejes da af Terkild Bundgårds datter og svigersøn (Anders Jørgensen Ladegård fra gård nr. 6). Det var dem, der opførte stor og flot hovedbygning i 1859. 1877 overtages gården af sønnen Anders Andersen Ladegård. Det var i øvrigt ham, der gav gården navnet Tidsvilde. 1906 solgte han til landbrugskandidat Anders Madsen, der var lærer på Børkop Højskole. Gården ombyggedes i 1914, og igen i 1944, efter at sønnen Niels Arrild Madsen i 1939 havde overtaget den med 156 td. land jord og en besætning på 10 heste, 42 køer, 45 stk. ungvæg, 50 svin og 10 får. Såvel arealet som besætningen blev sat væsentligt op under hans styre. Niels Arrild Madsen var bl.a. i bestyrelsen for Børkop mejeri og Børkop Højskole. - Juli 1972 overtog hans søn Svend Arrild Madsen gården, der nu er på 207 td. land. Nu er der næsten ingen dyr tilbage på gården, men der satses på korn- og frøavl. - Som et kuriosum kan det lige tilføjes, at man ved gravearbejde i forbindelse med kloakering på gården har fundet en halv kanonkugle. Den opbevares stadig på gården, men hvornår den stammer fra, vides

ikke.

GÅRD NR. 12 hedder nu Vesterbygård, tidligere Skovgård. 1634 var der en Hans Terkildsen på gården, og 1653 og 1663 Anders Munk. Kort tid senere er den åbenbart blevet delt, for der opgives to navne: Niels Andersen og Karen Nielsdatter. Førstnævnte er der stadig i 1688, mens Jens Rasmussen har overtaget den anden halvdel. (Der er jo den mulighed, at han har giftet sig med Karen Nielsdatter, hvem ved?). Hartkornet sættes til 6 td. 7 skp. 1 fdk. 1 alb. I 1733 er Niels Hansen og Hans Bendixen fæstere, og 1765 Bendix Hansen (søn af førstnævnte) og Thomas Jensen. Det er de to, der køber gården til selveje, og i hvert fald ejer den 1772. I 1790 er Bendix Hansens søn Hans Bendixen kommet til, mens den anden del ejes af Thomas Skovgård. Det er muligvis Thomas Jensen, der blot har taget navn efter gården. Ved matriklen 1820 bliver der to numre, således at Skovgård bliver nr. 17 og ejeren angives at være Laurs Pedersen, mens den anden gård får nr. 16 og ejes af Hans Bundgård, hvis fader P. Bundgård skal have haft den før ham. Den gamle Skovgård må så være brudt ned engang i 1800-tallet. Ved pløjning på markerne findes den dag i dag murbrokker deraf. Gårdene må så være sammenlagt igen, og efter Hans Bundgård kom Dames Møller, der dog ikke kunne klare sig. Gården kom på tvangsauktion, og 1910 købtes den af Peder Laursen, der havde været forvalter på Hvilbjerggård i 12-13 år. Han stammede fra Albæk hede ved Uggelhuse (Randers-egnen) og kaldte sig Peder Albæk. - 3 år senere, 26/9 1913 brændte gården, men genopførtes så at sige på samme plads. Gården havde ca. 60 td. land jord. I 1926 døde Peder Albæk, og hans enke drev så gården til sin død i 1939, da sønnen Jørgen Albæk overtog den. Da hans svigerfader Pagh Ladegård fra gård nr. 6, døde i 1960, blev dennes gård nedlagt, og i 1963 blev størsteparten (64 td. l.) lagt ind under Albæks gård. Nu er der 115 td. land + skov.

GÅRD NR. 13 lå midt i byen. 1634 havde Hans Hansen den i fæste. Han efterfulgtes af Jørgen Hansen, og dernæst Jørgen Hansen Bennitsen. Ved matrikuleringen i 1688, hvor den sættes i hartkorn 6 td. 3 fdk. 2 alb., er den blevet delt mellem Winter Jensen og Bertel Frandsen, som 1733 er erstattet af Anders Munk og Søren Pedersen. 1765 er ejeren Mads Sørensen, som 1767 sælger til Søren Nielsen (Schouenborg). Da han døde 1776, udstykkede enken Mette Christensdatter gården, som blev solgt stykvis på auktioner. I 1772 havde hun og

hendes mand købt et stykke af nabomarken (nr. 14) af Mads Rande, og dette stykke sammen med halvdelen af gård nr. 13 sælger enken til Peder Pedersen Ulv fra Gaarslev for 900 rdl. heri dog restgæld til den kongelige kasse på 467 rdl. 1 mark og 1 skilling. Dette var i øvrigt starten på den efterhånden store gård, som Peder Ulv fik sig samlet i byens midte. - Hvem der købte de andre dele af gården vides ikke, men Peder Ulv lagde sine jorder sammen, og hermed forsvinder gård nr. 13.

GÅRD NR. 14 er Andkærgård. I 1634 var Hans Jensen fæster, og det var Jens Madsen både i 1655 og 1663. Matriklen 1688 skyldsatte gården til hartkorn godt $5\frac{1}{2}$ td., manden på gården hed Terkeld Madtzen, og han er der stadig i 1733. Han efterfølges af sønnen Jens Terkeldsen, der i hvert fald er der til efter 1765. Han flyttede så over til gård nr. 11, som han havde købt, og Mads Sørensen Rande køber gård nr. 14. 22. marts 1800 er sønnen Søren Madsen Rand (eller Rande) kommet til. Gården får nyt matrikelnummer 20, men gik en noget krank skæbne i møde. Søren Rand efterfulgtes af sin søn, men senere skiftedes der ejer nogle gange, bl.a. var der først i vort århundrede en Hans Basse (fra Taarup Møllegård) og han solgte en del af jorderne fra, ligesom besætningen solgtes ud. I 1918 købte sognefoged Hans Olufsen Lind gården. Da var der kun 2 heste i hele gården, og af jord var der 64 td. land + 9 i skov. Besætningen blev dog sat op til 7 heste, 20 køer, 18 ungkvæg og 35 svin, før sønnen Johs. Hansen Lind i 1941 overtog gården. For at få mere jord købte Lind også gården Brunhøj (Ⓡ) på kortet) i den nordlige del af Andkær, da markerne støder op til Andkærgårds. I 1970 købtes begge gårdene (de er ikke sammenlagte, men drives sammen) af Frode Søndergård, der nu har i alt 118 td. land.

GÅRD NR. 15, Bjerresminde, havde Niels Nielsen som fæster både 1634 og 1653. I 1663 er der en Terkild Pedersen, og i 1688 Anders Nielsen. Da sættes gården til knap 6 tønner hartkorn. - Sønnen Niels Andersen overtog engang før 1733, og fra 1765 til 1803 er det Peder Nielsen, muligvis med tilnavnet Ulf, der er gårdens ejer. Det er en decideret slægtsgård, og siden 1803 har ejerne skiftevis heddet Hans og Jens. Det var Hans Jensen Bjerre (fra Bjerget eller "æ Bjerre", gård nr. 5), der overtog i 1803. Hans søn Jens Hansen Bjerre kom til i 1843, og i 1875 næste generation ved Hans Jensen Bjerre. Han fik imidlertid ingen sønner, så datteren blev kaldt Jensine. Hun giftede sig med Johannes Hansen, og de overtog gården

Bjerrresminde, postkort fra 1910.

1909. Næste skift bliver 1940, da sønnen Hans Bjerre Hansen kom til. Han giftede sig 1941 med Kirstine, og de havde gården til 1977. I mange år var Hans Bjerre medlem, senere formand for sognerådet, og ved kommunesammenlægningen 1970 blev han bogrmester for Børkop kommune indtil 1978. I 1977 solgte han gården til sønnen Jens Bjerre (Hansen), og han flyttede selv til et hus på Sol-sortevej i Børkop.

Gården, som siden 1820 har haft matr. nr. 14, var på 97 td. land, indtil den sidste ejer, Jens Berre, kom til. Han har købt lidt ekstra.

GÅRD NR. 16 havde Thomas Nielsen Dahl som fæster både 1634, 1653 og 1663. Ved matriklen 1688 er fæsteren Peder Mortensen Dahl, og gården skyldsættes til lige knap 6 td. hartkorn. 1733 er Niels Pedersen Dahl ved stedet, men afløses før 1765 af Antoni Mogensen. Han køber til selveje og anføres som ejer så sent som 1820, da gården ved den nye matrikel tildeles nr. 13. Kort efter er det sønnen Mogens Antonisen, der er gårdejer. Helt op i vort århundrede blev gården kaldt "Antonisens gård", men den led en noget "forkvaklet" tilværelse. Den blev handlet nogle gange, for så ca. 1914 at blive købt af Søren Ladegård. Så igen flere gange handel, inden den 1918 købtes af Anton Jessen fra Højten. Midt i tyverne solgtes til Chr. Nielsen fra Damkjær, der 1929 solgte til Thomas Østergård.

Under alle de mange ejere var der efterhånden solgt en del jord fra til forskellige sider, og da sønnen Arne Østergård overtog gården i 1958, spekulerede han snart på en produktionsomlægning. Han byggede stort hønsehus i 1963, og 1967-68 blev køer og grise sat ud. Siden 1966 har Arne Østergård beskæftiget sig med opdræt af avlsdyr til rugeægsproduktion, og i dag er det det, han laver, ved siden af at dyrke de 44 tdr. land, der er tilbage.

GÅRD NR. 17 havde Hans Jørgensen som fæster i 1634. Han efterfulgtes af Jørgen Hansen (1653 og 1663). Gården er fæstegård under Nebbegård, og da matriklen 1688 sætter den i godt 6 1/4 td. hartkorn, er der to fæstere: Hans Sørensen og Peder Hansen Holt. I 1733 er de afløst af Søren Smed og Hans Christensen Svoger, og de bliver som fæstere, selv om Nebbegård sælger gård nr. 17 til kronen. De to fæstere køber i øvrigt senere (før 1772) gården til selveje. - Gården er udparcelleret og fordelt mellem andre kort tid efter, og ved matriklen 1820 er den helt væk.

GÅRD NR. 18 eksisterer heller ikke mere. Den hed Dreckgården og var en selvejergård, der lå i Hvilsbjerg. Det har dog nok ikke været gårdejerer, der har boet på stedet, men derimod fæstere. 1688 sættes den til hartkorn 5 td. 5 skp. 2 alb., og da ejes den af Augustinus Ernst Grosmann. Brugeren er herredsfoged Just Thomsen. Senere købte han Dreckgården og lagde den ind under Hvilsbjerggård ligesom en del anden jordegods. Der har været nogle "husmandsbrug" under gård nr. 18, og de er muligvis afhændet til anden side. I hvert fald ses på kortet fra 1772, at nr. 18 tilhører Jens Smed. I 1820 er det Mads Jensen Smed, der har en del deraf, mens en anden del tilhører Hans Sørensen Hiuler. Det er vel tænkeligt, at det er nogle af gårdens håndværkere, der har fået lov til at købe et lille hus med en stump jord.

GÅRD NR. 19 var kun et bol på 1 3/4 td. hartkorn, beliggende i Hvilsbjerg. 1634 boede Jep Griis der, 1653 og 1663 Anders Jørgensen og 1688 Peder Mortensen. Så fulgte Søren Madsen, der 1731 afstod til Peder Thomsen Rande fra Brejning. Det var småt, kun 18 fag hus med en besætning på 3 heste, 2 ungdskæpper og 8 får. Sønnen Hans Pedersen Rande efterfulgte faderen, men også dette sted blev solgt til selveje. 1772 ejes det af Søren Hansen Svoger. Det er nok den samme, som omtales ved gård nr. 4, og som flyttede til Tingkov, og det er da muligt, at jorden er lagt dertil. - Den sid-

ste, der skal have haft nr. 19, menes at være Jens Pedersen Smed omkr. 1790.

I øvrigt var der en hel del små bol eller husmandssteder i byen. En del lå ved Hvilbjerggård, men også andre steder i byen var der nogle. (Se kortet 1772.)

Nogle tilhørte Nebbegård, andre herredsfogden (Just Thommesen), nogle var kirkens, og enkelte andre underlagt en eller anden gård. I matrikelfortegnelsen 1688 angives numrene 20 til 28 med hver sin fæster og hver sat i hartkorn, hvilket vil sige, at de alle havde et lille stykke jord.

Af gårde, der er kommet til siden, skal nævnes:

TINGSKOV. (B) på kortet, ligger i skellet mellem Andkær og Børkop ejerlag, og har jord begge steder. Navnet stammer nok fra, at der her har været tingsted i tidligere tider. 1772 hører det til Hvilbjerggård. Det er en lille ejendom, som ejeren Christen Carl Hvas ved auktion sælger til Søren Hansen Svoger. Han nævnes også under gård nr. 4 samt ved (16), gård nr. 11 i Børkop.

Nævnte auktion holdtes 1781, men Søren Svoger får først skøde derpå 1783, senere får han skøde i 1791 og 1816, og da det er på samme jord, kan det vel tænkes, at det har knebet med at få betalt, hvorfor gården de pågældende år har været på tvangsauktion, men er blevet tilslagen Søren Svoger igen. - Han døde 1820 efter i 1818 at have overladt gården til sønnen Peter Sørensen Svoger. Han var gift med Dorthe Marie Pedersdatter Ulf fra Andkær, og parret får "arveforskud" fra Peder Ulf i 1818, sandsynligvis er de gift samme år. Ægteskabet var måske lykkeligt nok, men familien på Tingskov kunne ikke forlige sig med tanken om, at det var Dorthe Marie, der nu regerede i huset. Hun døde imidlertid ganske ung i 1820, og Peter Svoger giftede sig med Kirsten Hansdatter Buhl, og herfra går der slægtskab til den vidt forgrenede Buhl-slægt. - En søster, som også hed Dorthe Marie Pedersdatter, giftede sig 1853 med Niels Rasmussen fra Enggården i Sellerup. -

Ca. 1850 overtog næste generation gården ved Hans Petersen Svoger, søn af den forrige, og han solgte gården ca. 1875. Gården, der i 1820 fik matr. nr. 22, blev så omdannet til børnehjem. Der blev bygget om, og nogle af de gamle bindingsværkshuse blev nedrevet. Det var Vejle amt, der stod som ejer af børnehjemmet, og som 1904 solgte det igen, men som landbrug, til landbrugskandidat (en overgang forstander

for Vinding Højskole) Kr. P. Maybom. I 1922 købte Peder Jensen fra Horsted gården, som han 1947 forpagtede til sønnen Karl Hvid Jensen, der dette år blev gift. Siden 1950 har han været ejer af gården, der nu har et tilliggende på 59 td. land. -

En lille bog, der fortæller om "Æ Tingskovslægt" og dens tilhørsforhold til Buhl-familien m.fl. er skrevet af Karl Ernebjerg. Der fortælles heri flere træk fra livet på gården, f.eks. at slægten nok ikke var de dygtige landmænd, men til gengæld på mange andre måder forstod at "lave penge". En indtægtskilde var det ulovlige brændevinsbrænderi. Vejen til gården går over Tingskovbækken, og hver gang, der skulle stilles an til brænding, var broen over bækken under reparation, så det var næsten umuligt at komme til gården, og i hvert fald kunne man nå i mellemtiden at få gemt remedierne væk. Det skete dog, at man blev "snuppet", og så kostede det dyrt, for alt blev konfiskeret. Stedets afsides beliggenhed var dog nok skyld i, at det var sjældent, det skete. -

LAURSBALLE, (C) på kortet, er samlet af flere lodder midt i forrige århundrede. Gården skal være bygget 1853 af Niels Nielsen Ravn, og den har været i slægtens eje siden. I 1890 overtog sønnen Niels Jens Nielsen Ravn den og havde den, indtil hans søn, Otto Ravn, kom til i 1938. Da var der af besætning 3 heste, 9 køer, 8 ungvæg og 10 svin, men Ravn udvidede den en del i årene derefter. Der var, og er stadig 64 td. land, hvoraf 28 td. skov. Siden 1976 har sønnen, Niels Ravn, været forpagter af gården.

LYSHØJ, (D) på kortet, er bygget 1910. Den er samlet af flere lodder, men det menes, at det egentlig var et resultat af de skelændringer og markombytninger, der på den tid blev foretaget i Andkær, således at det egentlig drejede sig om en slags udflytning af en gård, der lå bag ved Andkær Østergård (nr. 18 på kortet fra 1772). - Hvem der byggede, eller om der var tale om spekulation fra starten, er ikke helt klarlagt, men i 1910 skal der have været en Løvenfeldt på Lyshøj. Året efter M. Pedersen, og 1913-15 en Jensen. Derefter fulgte en Olsen, der 1927 solgte til Laurits Riis fra Thy. Der var da 42 td. land med en besætning på 2 heste, 11 køer, 10 ungvæg og 20 svin. I løbet af de næste ca. 15 år købtes yderligere omkr. 15 td. land, og besætningen blev omtrent fordoblet. - Laurits Riis var en periode formand for Børkop Andelsmejeri. - 1967 købte sønnen Holger Riis gården, og forældrene byggede hus nede ved vejen tæt ved indkørselen til gården. - P.g.a. vejforlægninger,

først ved den nye Ryttergrøftvej, senere ved Vognsvadvej, har Holger Riis måttet afstå jord flere gange, og har så købt anden jord op, bl. a. størstedelen af Vognsvadgårds jorder. - Nu er der et tilliggende på 76 td. land, hvoraf 4 td. skov og 2 td. land mose. - Produktionen består nu primært af svin samt opdræt af fedekvæg. -

FÆLLESSLETGÅRD. (E) på kortet. - 1793 solgte Terkild Jensen en lille ejendom, Fælledsslet kaldet, på knap 1 td. hartkorn, til Peder Pedersen Skrædder, der 1798 ved offentlig auktion solgte den til Bendix Pedersen fra Vinding for 556 rdl. - Da han døde 1809, giftede enken, Maren Jensdatter, sig med Jørgen Pedersen; det skete samme år. Han købte jord til flere gange mellem 1812 og 1820. 1834 er han død, og Maren Jensdatter sælger til sin søn, Bendix Bendixen, der udvider ved jordkøb både 1840 og 1843, begge gange fra Jens Hansen Bundgård. Han giftede sig 1842 med Dorthea Jensdatter. I årene 1872-1877 havde han flere retssager løbende ang. skel, vejvedligeholdelse m.v., men det ser ud til, at det var ham, der havde ret, selv om sagerne kommer til at koste ham penge. - Han døde 1878. - Madam Bendixen lader så gården overgå til datteren Ane og hendes mand Henrik Olesen. Ane havde en søn, Jens Bjerre, og det blev ham, der fulgte som gårdejer på Fællessletgård omkr. 1908-10, omtrent samtidig med, at halvbroderen (Anes og Henrik Olesens søn) Bendikt Olesen (f. 1884) flyttede til gård nr. 10 i Brøndsted. - Jens Bjerre solgte 1917 gården og flyttede til et hus i Andkær.

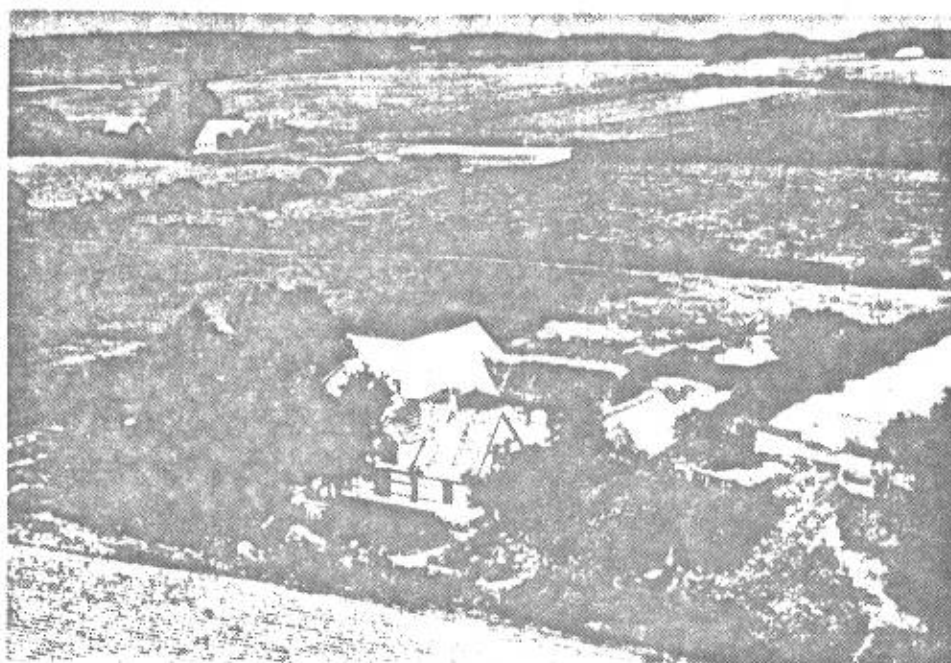
Dernæst fulgte Hartvig Hardam, der havde gården til sin død, hvorefter enken solgte den 1/10 1937 til Gunnar Bjerre. Købesummen var 57000 kr., deraf udbetaling 10.000 kr. Det var ret billigt, men der var heller ikke gode tilkørselsmuligheder. Man skulle helt ud til Vinding og ind ad en vej, hvis man da ikke forsøgte at komme ind ad en sti fra Albæks gård i Andkær. Om sommeren kunne det til nød gå an, men om vinteren var denne sti totalt ufremkommelig på anden måde end til fods. - Det var dog lykkedes Gunnar Bjerre at få gården til at forrente sig godt. Han havde 8 heste på de 50 td. land foruden ca. 30 td. skov. Da krigen kom, og man begyndte med generatorbrænde, var Bjerre med, og der kom så mange penge ind, at han fik restaureret bygningerne. November 1943 solgte han gården til Anders C. Andersen, en fynbo, for 159.000 kr. Andersen var så på gården omtrent 30 år. 1972 solgte han den til Vejle kommune, der ganske kort efter fik anlagt golfbane på gården. Bygningerne kan ikke ses længere, for de brændte et par år senere, idet der var gået ild i en trælade. Der er

nu nye bygninger på stedet.

BRUNHØJ, (F), er samlet i forrige århundrede. Den blev handlet en del gange helt op til århundredskiftet. Bl. a. var en Bjerg eller Bjerre ejer nogle år, ligeledes Johan Hansen og en eller to andre, før Jeppe Michael Johansen købte den i 90-erne. Han var født på gården, som faderen havde solgt til førnævnte Bjerg, på den tid, da Jeppe skulle gå til præst. Han kom så over til noget af familien, der var ansat ved Fuglkjærgård, der den gang var fattiggård, og herfra blev han konfirmeret. - Da Brunhøj blev bygget om, så stuehuset blev til svinestald, sagde han senere: "A er fød' i æ swinstald'å konfirmiere o æ fattegor'." - Jeppe Johansen overlod senere gården til sin svigersøn Peder Madsen Pedersen. Han er født 1894 og tjente som fodermester på Tidsvilde hos kandidat Madsen i 1913-16. Efter to års militærtjeneste kom han 1918 til Brunhøj, hvor han giftede sig med datteren Barbara Johanne Johansen i 1923. De unge forpagtede nu gården, som de overtog 1930. (Jeppe Johansen døde 1933 og hans kone Bodil Marie 1939). Barbara døde 1953, og P.M. Pedersens svigersøn, Carl Ludvig Pabst, overtog nu gården, som han 1962 solgte til Th. Bang Hansen fra Håstrup, der imidlertid straks solgte den til Johannes Lind, der havde nabogården Andkærgård. Siden er de to gårdes jorder blevet drevet sammen. - Brunhøjs tilliggende er ca. 60 td. land + 18 td. skov, som er solgt fra. - P.M. Pedersen er nu (1979) på Ågården i Børkop.

På adressen Sønderskovvej 106 ligger gården "SKOVLYST". Den skal være fra 1853 og have været i samme slægt i flere generationer. Først i vort århundrede havde Simon Andersen gården, som han 1925 solgte til sønnen Anders Andersen. Da var der 35 td. land jord og en besætning på 3 heste, 13 køer, en halv snes ungvæg og lige så mange svin. Simon Andersen havde købt jord til fra en naboejendom (Sønderskovvej 102), og han havde ombygget stuehus og lade i 1910-12. - 1957 købtes gården af Anker Madsen, der også har købt jord til, så der nu er ca. 43 td. land. Madsen har bygget stald og maskinhus. Besætningen er specialiseret, idet der nu faktisk kun er køer på gården. (Se billede på næste side.)

Som netop nævnt har SØNDERSKOVVEJ 102 engang været en ejendom. Der var ca. 12 td. land, og det var vist under første verdenskrig, Simon Andersen købte ejendommen og lagde jorden til sin egen. Den sidste

Sønderskovvej 106 "Skovlyst"

landbruger på stedet var Ejner Knudsen, der flyttede til Andkær Skovby. Siden har huset været almindelig beboelse.

BJERGET NR. 8 er en lille husmandslod, bestående af flere matr. numre. Det kaldes Lassebo og Annabo, sandsynligvis henvisende til tidligere ejeres fornavne. I 1853 var ejeren Niels Møller Larsen, der efterfulgtes af sønnen Mads Peter Nielsen. Så har muligvis noget familie været inde som ejer, før Anne Marie Nielsen overtager det. Hendes datter, Martha Nielsen, har siden 1965 været ejer af stedet.

O U S K Æ R

hedder den vej i Andkær, som går over mod Skærup og Vinding. Her ligger nr. 14, som er en ejendom på ca. 11 td. land med matr. nr. 26b og 27. Den er bygget 1841, brændt 1847, men genopført med det samme. Før århundredskiftet boede landmand og slagter Peter Smed og hans kone Sine i ejendommen, og der var slagtehus i den nordligste ende af stuehuset. De flyttede ned i et hus ved siden af Andkær skole i 1902, da de solgte stedet her til Hanne og Peter Ladegård, som samtidig startede et stridsomt job som mælkekusk. I 1949 blev det sønnen Mads Ladegård og hans kone Margret, der overtog stedet, og Mads fortsatte med faderens malketur indtil 1958. Han måtte starte kl. 4³⁰ for at nå turen rundt, og han var færdig ca. kl. 11. Undervejs måtte han forrette småærinder for "kunderne" som et andet rejsebud. Han måtte selv

lægge 2 heste og vogn til, men så fik han også den "fyrstelige" betaling af 350 kr. om måneden i løn i alt. Nu er mejeriet nedlagt, og Ladegård har andet arbejde.

O U S K Æ R 16 er en tidligere smedie. Der er 5-6 td. land jord til ejendommen, som først i århundredet var beboet af smeden Jens Christoffer Jensen. I 20-erne var der en kreatur- og hestehandler Ole Christiansen, kaldet Ko-Wolle. Han havde vist en god forretning en gang, men da det blev nedgangstider, gik det også tilbage for ham personligt. Han begyndte at gå på landevejen som vagabond, men kom senere ind på noget pensionat.- På ejendommen efterfulgtes han af Andreas Lund fra Slesde, og derefter af Søren Villadsen fra Ødsted. 1935 kom Chr. Sørensen, og ca. 30 år senere overtog hans søn Hans Sørensen stedet. Han døde 1980, og hans enke har nu ejendommen.

O U S K Æ R 18 er på 8 td. land. Omk. århundredskiftet boede en sjællænder Lars Pedersen på ejendommen, og efter ham i en årrække Thomas Christiansen. Han byggede ny stald, men ellers er bygningerne endnu de gamle bindingsværkshuse. Først i 30-erne kom Marius Jørgensen til, og ejendommen skiftede ejer i hvert fald 3 gange i løbet af de næste ca. 15 år. Efter Jørgensen var der Thoralf Sørensen og senere Jørgen Christiansen. Sidst i 40-erne købte Johs. Lange stedet, men i 1953 overtog han forældrenes brug på Toftumvej 20, så det her blev solgt til Anius Ladegård, søn af Peter Ladegård fra Ouskær 14. Han blev der til april 1967, da strikkerimanden Ejnar Jensen købte stedet. I de første år blev det stadig drevet som landbrug, men det er for lidt til at kunne brødføde en familie, så nu er jorden lejet ud, og Jensen tjener føden ved sit strikkeri, som er i lejede bygninger. Der er planer om restaurering af stuehuset, men udhusene er nu nok så dårlige, at de må nedbrydes.

O U S K Æ R 26 er kun på 4½ td. land. Omk. 1910 var her Niels Kvist, og han efterfulgtes af Jakob Nielsen, senere dennes søn Svend Åge Nielsen. Siden 1977 har sidstnævntes svoger John Hansen haft den lille ejendom, der hedder Solhøj.

A L D E R S H V I L E er en lille gård, beliggende Ouskær 28. På matrikelkortet fra 1820 er en lille parcel, matr. nr. 31 på ca. 3½ td. land. Det ser ikke ud til, at den er bebygget, og ejeren er Niels Nielsen. Navnet Thomas Jensen er streget ud, så det har nok været den tidligere ejer.- Omk. århundredskiftet er det et hjem for sindsliden-

de, og 2 damer, frk. Brems og frk. Stade, står for ledelsen.- 1921 købte Niels Jensen Hauge (der havde haft gård i Ødsted) den lille gård, der var på 16 td. land. Da var der et par heste, 4 køer og 4 ungdreager samt 4 svin.- Niels Hauge købte af en Bitsch, der kun havde haft gården ganske kort tid og kun handlede i spekulationsøjemed, en af den slags, der kaldes en "gårds slagter".

Hauges søn, Martin Hauge (f. 1892), overtog gården 1928. Han købte nogle småstykker jord til, så tilliggendet kom op på ca. 18 td. land. Udhusene blev bygget om 1940-41, og Hauge havde hele sin tid 2 nordbagger, 8 køer og 5-6 ungdreager samt lo svin på stedet, temmelig meget i forhold til gårdens størrelse, i hvert fald sammenlignet med hvad andre havde.- I november 1956 solgte han til søsterdatteren Kirstine og hendes mand Charles Nielsen for 74.000 kr. Charles Nielsen døde 1965, og Kirstine Nielsen beholdt gården i endnu lo år.- 1975 blev der af amtet eksproprieret jord til den nye amtsvej, og p.g.a. gældende landbrugslove måtte fru Nielsen af med det hele, så kun bygningerne og haven var tilbage. Det ville hun ikke, så hun solgte og flyttede til et hus i Børkop.- Bygningerne og haven på 4300 m² blev så af amtet solgt til Gunnar Lehmann, der 1979 sælger til Inga Devantier Petersen.- Martin Hauge bor i dag (1980) på Ågården i Børkop.

Sidste ejendom på O U S K Æ R er Møllehuset, som er nr. 30. Der er nu ca. 6 td. land jord. Matr. nr. 16f tyder på, at det er udskilt af matr. 16, Vesterbygård (Albæks gård), som har haft den pågældende parcel helt tilbage til 1820. Hvornår parcellen er skilt fra, vides ikke. Omk. århundredskiftet er der mølle på ejendommen, og nogle år ind i vort århundrede kørte der en møllevogn rundt i egnen og hentede bøndernes korn, som så kom tilbage en eller to dage efter som mel. Der var også rugbrødsbageri på møllen. Mølleren hed på den tid Niels Madsen, og han efterfulgtes af møller Nikolajsen, der var den sidste, før vindmøllen blev fjernet omk. slutningen af første verdenskrig. På ejendommen ligger Hathøj, et af de punkter, der bruges til kortmåling m.v. Derfor blev der også senere rejst et såkaldt generalstabstårn på stedet. Tårnet blev fjernet for en snes år siden, og nu er der sten, der markerer stedet for kortmålerne.-

Først i 50-erne ejedes stedet af Andreas Lange, og her i 70-erne af inspektør Iver Hansen, Holté, der pr. 1/9 1978 solgte til bankdirektør Erik Andersen, Børkop.

Og endelig skal nævnes ejendommen A N D K Æ R V E J 207. Hvornår ejendommen er opstået vides ikke, men den skal tidligere ikke have

haft ét stykke jord, der var blot nogenlunde jævn. Når desuden huset lå nede i en dal, hvor det var meget besværligt at komme til og fra, og der ikke var nogen ordentlig vej, er det forståeligt, at stedet blev kaldt Besværlighedsdal.- 1914 købte murer og landmand Jørgen Peter Jensen de ca. 6 td. land, og han havde desuden en mælketur til Børkop. Der var 2 heste og 4 køer samt nogle kalve og grise på ejendommen. Et par år senere flyttede han huset op på dens nuværende plads. Alt var genbrug, stenene blev rensset, tømmeret vendt med den pæne side ud, og så videre, og det hele blev så båret op og genanvendt. Familien boede imens hos en nabo, og alle familiemedlemmer hjalp til med ombygningen.- 1920 flyttede han til Nr. Vilstrup, men kom 8 år senere tilbage hertil (se Skovbyvej 88). Ejendommen solgtes 1920 til Søren Ejsing, der havde den i mange år. Så blev den handlet 3 gange med få års mellemrum, til Olsen, til møbelhandler Ibs broder, og i 1958 til Rudolf Gabi, der er funktionær på Tulip. Han og hans kone bor endnu på stedet, som de har istandsat og restaureret, idet den gamle stil er bevaret, men med større stuer. Der er ikke dyr længere, idet ejerne rejser en del, men om sommeren er der køer på græs dernede, idet de begge holder meget af dyr. - Der er nu en ganske dejlig beboelse, og det gamle navn passer slet ikke mere. Ved vejanlæg til Munkebjerg er der tillagt 2 td. land til ejendommen, så der nu er 8 td. land, og der er i hvert fald ét godt stort fladt stykke.

EJENDOMME M.V. I ANDKÆR SKOVBY.

SKOVBYVEJ 42 er bygget 1896 af Jacob Thune Hansen. Der var ca. 12 td. land, og Thune Hansen havde ved siden af ejendommens drift en smule indtjening ved at køre træ fra skoven om vinteren. Ved en reparation for nogle år siden fandt man en teglsten med bogstaverne T.H., og det menes, at de står for Thune Hansen. Han flyttede senere til Gauerlund.- 1911 købtes ejendommen af Hans Sørensen, der drev den helt op til 1946, da hans svigersøn, Martin Kragh, overtog den. Kragh har desuden et arbejde ved postvæsenet i Børkop. Der er nu solgt mose fra, så der er ca. 10 td. land tilbage, men der er ikke længere dyr på ejendommen.

Efter Laursballegård ligger SKOVBYVEJ 64, en ejendom på 16½ td. land. Hovedparcellen er matr. nr. 15b, og det var Jens Conradsens enke, der 1900 solgte stedet til Mogens Jensen for 8.000 kr. Han døde 1963, og siden har ejendommen tilhørt Anders Johannes Jensen, søn

af Mogens Jensen. Han er ligesom søsteren, der bor sammen med ham og styrer huset, ugift.- Jorden er nu bortforpagtet til Skikballegård, hvis ejer er i familie med Anders Jensen.

Næste ejendom er S K O V B Y V E J 72.- Den lå egentlig helt oppe ved skoven, og Jens Jakob Nielsen købte den 1914. Da var der 14 td. land med et par små heste, 3 køer, et par kvier og 3 svin. 1926 flyttede Nielsen gården ned til dens nuværende placering ved landevejen. Svigersønnen Rasmus Rasmussen overtog den senere og havde så ejendommen i en årrække. Sidst i 50-erne købte Emil Jensen fra Bredballe gården, som han ca. 3 år senere solgte til Ove Olsen.- Også han blev der ca. 3 år og fik så en stilling som driftsleder på slagteriet i Vejle. 1964 købte Anders Bjerg ejendommen, og han har drevet kreaturhandel herfra ved siden af gårdens drift. På grund af de ugunstige tider sælger han nu ved overgangen til 1980 sine dyr ud, og han har taget beskæftigelse som gartner ved sygehuset i Vejle.- Gården har ca. 15 td. land jord.-

S K O V B Y V E J 76 er en nedlagt ejendom. Der var ca. 12½ td. land, som brugsuddeler Christensen i Andkær havde midt i dette århundrede. Hans søn, Johannes Christensen, efterfulgte forældrene, og da han døde, fik hans søster Laurine ejendommen nogle få år.- Ved hendes død 1965 købte Evald Petersen (naboen) ejendommen af arvingerne, og han sammenlagde jorderne med Lykkegårds jord, hvorefter han solgte bygningerne til Ejvind Larsen, der har dem endnu.

S K O V B Y V E J 80 hed tidligere Lykkensprøve og nu Lykkegård. Det var den ejendom, som bysmeden Niels Olesen samlede omk. midten af forrige århundrede, og som sønnen Ole Nielsen (grundlægger af Munkebjerg hotel) var ejer af fra 1864.- Omk. begyndelsen af dette århundrede ejedes stedet af Mogens Mogensen. Hans kone Annelise havde en søstersøn, Jacob Piltoft Nielsen, som 1940 fik gården, da Mogensen var død. Han var ganske ung og flyttede allerede et par år senere, hvorefter Niels Juul Stjernegård i 1942 købte gården med dens 23 td. land + 60 td. skov. Der var 2 heste, 3 køer og 6 svin på ejendommen, og Stjernegård så en chance i at starte en produktion af æblekasser m.m. Han havde vist også noget handel med tyskerne under besættelsen, så han kom i miskredit blandt folk. 1945 solgte han gården og rejste til Canada, hvor han siden er død.- Den nye ejer blev Evald Petersen, svigersøn af Peter Ladegård i Andkær, og han købte mere jord til (Skovbyvej 76), så der nu er ca. 42 td. land agerjord. 1979 har Petersens

søn, lærer Jørgen Ladegård Petersen, købt halvpart i gården.

S K O V B Y V E J 86 var også engang et lille husmandssted. Der var kun 2 td. land. Ejeren Jørgen Sørensen døde i 1914, og hans søn Kjeld Jørgensen overtog så stedet, men da han i forvejen havde ejendommen ved siden af (nr. 90), lagde han jorden sammen, hvorefter bygningerne blev solgt i 1916. Siden har der kun været beboelse.

S K O V B Y V E J 88 er ikke en landejendom, men kun et gammelt hus, bygget midt i forrige århundrede. I 1928 købtes huset af Jørgen Peder Jensen, der tidligere havde haft ejendommen "Besværlighedsdal" (se Andkærvej 207). Han var tidligere landmand og murer, og huset her fik ny facade, hvorimod bagsiden med bindingsværket blev rensset, og der muredes nye tavler ind i træværket. I 1939 overtog svigersønnen Richard Lauridsen huset. Han og hans kone havde arbejdet med kurvefremstilling i Brejning, og fra 1964 overtog de selv "fabrikken". Den hedder stadig Brejning kurvefabrik, selv om de har flyttet den til Skovby.- Der er dog ikke nogen fremtid i kurvefremstilling nu, da importvarer sælges billigere, end råvarer kan købes.

S K O V B Y V E J 90 var overtaget af Kjeld Jørgensen i 1912. Som ovenfor nævnt lagde han 4 år senere de to td. land fra nr. 86 til ejendommen her. 1942 solgte han til sønnen Hans Jørgensen, der har stedet endnu.-Kjeld Jørgensen døde 1945.- Der hører nu 7 td. land jord til ejendommen.

Til S K O V B Y V E J 92 hørte tidligere 4 td. land jord. Omk. århundredskiftet havde Lars Peter Hansen stedet, som han solgte 1920. Direktøren på Munkebjerg, Peter Nielsen, eller Peter Kok som han kaldtes, da han var udlært kok, købte huset og solgte det til en medarbejder, og da denne så ikke kunne klare sig,- måske senere flyttede - ja så købte Peter Kok igen huset og solgte til en ny medarbejder. På denne måde skiftedes der ejer mange gange.- 1936 købte Chr. Knudsen stedet. Han døde først i 40-erne, og igen kom en række skiftende ejere.- 1979 købte lærer Jacob Iskov, Børkop, ejendommen, men på grund af gældende love om landbrug m.v., kunne han ikke få lov at købe de få tønder land, som derfor blev solgt til Kragh i nr. 94.

S K O V B Y V E J 94 var engang hjulmagerens hus. Søren Hansen Hiuler boede her i begyndelsen af 1800-tallet. Han drev lidt landbrug ved siden af professionen, og 1841 solgte han det hele til svigersønnen

Christen Christensen Raun. Denne havde så stedet til engang i 90-erne, da hans svigersøn kom til. Han hed Jens Pedersen.- Der var i 1870 blevet taget lidt jord fra til anlæg af jernbanen. Christen Christensen Raun blev boende på ejendommen, til han døde i 1897. -

Der er siden frastykket yderligere et par småstykker, og i 1920-erne solgte Jens Pedersen, vistnok til Anders Andersen, der var den sidste, der boede på de efterhånden ret ringe bygninger.-

1933 købtes stedet af Rasmus Madsen Bonde, der egentlig var gårdskarll på Munkebjerg og havde levet et noget omflakkende liv, idet han flyttede en del rundt på mere eller mindre faldefærdige ejendomme og huse i egnen. Bonde købte nu den faldefærdige ejendom, rev den ned og byggede nyt i 1933. Der er ca. 10 td. land + 6 td. skov, og Bonde havde en besætning på 2 heste, 6 køer, 3 ungvæg og 5 svin.- På sine ældre dage havde han en niece som husbestyrerinde, og det blev hendes datter og svigersøn (Johs. Kragh), der 1971 overtog ejendommen, som de har endnu.

Om ovennævnte Jens Pedersen kan lige nævnes, at hans søn senere blev skrædder i Andkær Bygade nr. 10, nu ejes dette hus af Carl Pedersens søn, Oskar Pedersen.

På venstre side af S K O V B Y V E J er der ikke mange ejendomme. Vi starter med nr. 51. Ejendommen tilhørte i mange år slagter Chr. Pedersen, og hans moder og tidligere bedstemoderen boede i nr. 49. Det menes ikke, at der har hørt jord til nr. 49, men i givet fald er den drevet sammen med nr. 51. Det tyder på, at der altså har været i hvert fald 3 på hinanden følgende generationer på ejendommen. Chr. Pedersen døde 1968, og konen Anna i 1974. Derefter blev ejendommen købt af Niels Ladegård i Andkær, og han lagde jorden til sin gård, hvorefter husene blev solgt til Per Hvid Jensen, der i Nov. 1976 solgte til Anders Olsen, der har dem endnu.

S K O V B Y V E J 57 havde i begyndelsen af århundredet Knud Nielsen som ejer. Dernæst kom Jørgen Holm, efterfulgt af Chr. Sørensen. Han var fader til Hans Sørensen, som er omtalt under nr. 42, og skal være kommet fra Gauerlund skov omk. første verdenskrig. Først i 30-erne købtes stedet af Thomas Laursen, der stadig er der. Der er kun ca. 3 td. land jord til ejendommen, og der er ikke længere dyr derpå.

S K O V B Y V E J 59 menes at være fra først i 1800-tallet, men hvem der har boet der, vides ikke. I begyndelsen af vort århundrede var det Mads Grøndal. Han blev kaldt skrædder, men var det vist ikke. Mu-

ligvis var han af skrædderfamilie. Der var 10-11 td. land jord, og der var heste, køer og grise på ejendommen. Sidst i 30-erne kom Ejner Jensen, som var gift med Anna. Det var hendes fætter Jens Sørensen (søn af Hans Sørensen i nr. 42) der i 1947 overtog stedet og stadig har det.-

Der er købt og solgt jord flere gange, bl. a. er der solgt ca. $9\frac{1}{2}$ td. land til Skovbyvej 71, og et par td. land til Niels Ladegård. Der er købt ca. 7 td. land skov af kommunen, da Magnus Møllers ejendom blev købt og udstykket. (Se Gauerlund gård nr. 7). Nu er der foruden de 7 td. skov kun ca. 1 td. land jord ved ejendommen.

I skovstykket, der ligger i Andkær, er der et kildevæld, hvor der er meget sumpet uden om. Ligeledes er der fundet en jættestue derude, og sagnet fortæller, at der skal have ligget en borg derude i længst svundne tider. En ca. 10-15 m² stor plet, som er flad, er hvert år helt tom, når skoven står fuld af anemoner. Der gror ingen der, og selv om der har været foretaget nogle få graveforsøg, har der ikke været fundet noget - endnu da.-

N R 63 er et gammelt bindingsværkshus uden jord. Hvor gammelt det er kan ikke siges, og man har kun sparsomme oplysninger om beboerne i huset. I 1920-erne var der Johan Lehmann, og da blev der holdt søndagsskole i huset. Senere kom Søren Knudsen i en årrække. Så skiftedes der ejer ret tit. En overgang var der keramiker i huset, det var Sallingboe, og han solgte til en Herforth. Siden 1977 har læge Jeppesen i Bredsten haft huset som sommerbolig.

S K O V B Y V E J 71 ligger en lille ejendom, der i dag er på $12\frac{1}{2}$ td. land, fordelt på matr. nr. $7\frac{1}{2}$ (ca 3 td. land) og $20\frac{1}{2}$. Disse stykker må oprindeligt (ved matriklen i 1820) have hørt til henholdsvis Andkær Østergård (Jens Pedersen Kring) og Andkærgård (Søren Madsen Rand). Det var faktisk bare et hus i en stor have, som Peter Lange købte i 1922. Året efter fik han bygget sig et nyt hus et par hundrede meter længere henne ad vejen mod Munkebjerg og flyttede derhen sammen med familien. Blandt børnene kan nævnes Christian Lange, der nu er inspektør på DKI, og Hans Peter Lange, overassistent på kommunekontoret.- Det gamle hus og de små 3 td. land solgte Lange til Hans Lehmann, der 1960-61 solgte til sønnen, reservepostbud Gunnar Lehmann. Et par år i forvejen havde en anden søn, Svend Lehmann, været forpagter, men flyttede så som pedel til Højen skole. En tredje broder er Johs. Lehmann, tidl. socialinspektør i Børkop. Hans Lehmann døde 1963.- Gunnar Lehmann købte straks efter sin overtagelse matr. nr. $20\frac{1}{2}$, så

ejendommen fik sin nuværende størrelse. Stykket kaldtes Mads Grøndals jord, idet denne havde været ejer deraf tidligere (se Skovbyvej 59). 1973 solgte Lehmann til uddeler Sørensen i Brejning, som 2 år senere, 1975, solgte til skoleinspektør Finn Thybæk i Andkær skole.

Den lille sidevej til højre ned mod skoven hedder V I G E N S K O V - V E J. Her er nr. 2 en gammel ejendom, der vistnok var samlet (og bygget) af Knud Jørgensen Ravn i årene 1843-46. Han døde, og hans enke, Dorthe Nielsdatter, solgte 1847 til Søren Carlsen for 300 rdl + overtagelse af stedets gæld + aftægt. 1857 overtog boelsmand Hans Andersen stedet, som han havde indtil 1891, da han solgte det til Niels Christian Pedersen, også kaldet Christian Væver. Han og hans kone Ane havde haft en lille butik, vel nærmest en brugsforening, i den senere købmandsbutik på Andkær Bygade, og butikken flyttedes nu med her op til Skovby. Christian Væver gav 6.000 kr. for ejendommen + 950 kr. for løsøre. Som navnet siger, var han væver og tjente en lille skilling ved det, mens konen passede butik. Han ville gerne gå rundt og snakke, og han var meget opfindsom med hensyn til at udregne småting, der kunne gøre dagliglivet lidt lettere. Af statur og sind skal han have lignet sin dattersøn, værkfører Edvard Knudsen i Andkær, temmelig meget.-

Hans Andersen (den tidligere ejer) og hans kone døde 1898, og første prioritet i ejendommen blev opsagt, men Christian Pedersen klarede skærene. Han købte endda yderligere 4 td. land af Munkebjerg hotel i 1917, og han blev ved ejendommen indtil 1923, da han for 18.500 kr. heraf 7.000 for besætning og løsøre, solgte til sønnen Johannes Pedersen.- Det var ham, der nedbrød den gamle gård og byggede nyt stuehus i 1936 og ny stald i 1954.- 1967 solgte Johs. Pedersen til sin søn, Holger Juhl Pedersen, der foruden at drive de ca. 16 td. land også er kørelærer. 1977 købte han en skovparcel af gdr. Jørgen Albæk, og desuden halvpart i den gamle ejendom i skovkanten (tidl. Ejner Knudsen), hvilket gav yderligere 2 td. land.

Næst efter ligger den gamle A N D K Æ R S K O V S K O L E, der er nævnt under afsnittet om skolevæsenet. Musikpædagog H.C. Ravn-Nielsen købte Skovskolen i 1958 og indrettede den til bolig samt nogle sommerboliger. Der er ikke egentlig jordtilliggende, men en stor have.- 1977 købte Ravn-Nielsen halvparten af tidl. Ejner Knudsens ejendom lige overfor (se også ovenstående), hvilket gav ca. 2 td. land jord.

MUNKEBJERG

er egentlig navnet på bakken, der hæver sig 93 meter over havets overflade, beliggende ved Vejle fjord, men i Andkær i Gauerlund sogn. Både denne bakke og de omkringliggende var (og er) skovbevoksede og udgjorde det, bønderne i Andkær tidligere kaldte Strandskoven. Navnet Munkebjerg menes at stamme fra familien Munk, der i 1600-tallet ejede Hvilsbjerggård, og hvorunder skoven hørte. Om Hans Pedersen Munk, der 1628 blev dræbt af bønderne på grund af hans hårdhed og grusomhed, mentes det, at han gik igen i skoven, indtil han af præsten blev manet i jorden ude i Munkebjergskoven.- Senere blev Strandskoven udstykket og solgt til bønderne i Andkær.

Bysmeden i Andkær, Niels Olesen, fik i 1835 en søn, der fik navnet Ole Nielsen. Niels Olesen købte flere parceller fra forskellige gårde og fik disse sammenlagt til ejendommen "Lykkensprøve" på Andkær mark. Denne ejendom overtog Ole Nielsen i 1864, men han begyndte allerede samme år at købe strandskovsparcellerne, og det lykkedes ham at samle ca. 150 td. land skov. Her byggede han 1879 et badehotel i schweitzerpavillonstil. Der var vældig udsigt, og stedet blev kendt vidt omkring. Der var anløbsbro for fjordbåde, og der var trinbræt, som kaldtes Munkebjerg Station. Mange kunstnere boede på stedet, og som betaling for opholdet leverede de billeder, hvoraf mange den dag i dag findes på Munkebjerg hotel.

Munkebjerg Hotel

I øvrigt skal lige et lille træk nævnes fra opførelsen af det første hotel i 1878-79. Håndværkerne havde selvfølgelig nok hørt noget om den onde Hans Munk, der skulle gå igen, og en aften havde et par spil-

opmagere bundet en mursten i en snor, som de så trak op og ned så det plaskede i vand og mudder i nybygningens kælder. Flere håndværkere, der boede interimistisk ved byggeriet, troede fuldt og fast, at nu var genfærdet der, og dagen efter stak 3-4 mand af.

3 år før sin død i 1913 havde Ole Nielsen omdannet sin virksomhed til et A/S. 2 af hans børn, Else og Peter Nielsen, ledede hotellet efter ham. Fra 1932 til 1949 var det forpagtet til Fritz Poulsen, der i 1933 bragte den rullende trappe til stedet.- Så fulgte restauratør Louis Nielsen, efterfulgt af Jens Møller. Efter dennes død havde hans enke Anna Møller hotellet indtil 1964. Så mente man ikke længere, der var basis for hoteldrift på stedet, som blev lukket og senere nedrevet. I 1960-erne blev murermester Svend Åge Geschwendtner interesseret i Munkebjerg, og han begyndte at bygge det nye hotel, der indviedes i 1967. Samtidig tiltrådte direktørparret Sonja og Henk Hagelstein, der stadig leder det store hotel med international atmosfære. Munkebjerg udvidedes for 13 millioner kroner i 1976.-

I anledning af 100 års jubilæet i 1979 er der udgivet en interessant lille bog "Fra schweitzerpavillon til moderne familie- og kongreshotel", skrevet af redaktør Axel Rude.

A N D K Æ R B Y O G D E N S F O R R E T N I N G E R .

Selv om Andkær tidligere var den dominerende del af sognet, i hvert fald når man tager hensyn til størrelse, gårdenes antal m.v., så har der ikke været noget videre af butikker i byen. Der har dog været de mest almindelige, ligesom der også har været håndværkere i en del af husene hen ad den nuværende Andkær Bygade. Denne gade kaldtes tidligere, i hvert fald for den østlige dels vedkommende Krambodlag. (Kommunen lavede engang et skilt med navnet Krampelav, hvilket medførte dels protester, dels en del morskab, alt efter hvor man boede!) Neden for den gamle købmandsbutik og smedien (Andkær bygade nr. 10-12) var der langt tilbage i tiden et vandhul eller en dam, som forlængst er opfyldt, og hvorover vejen går nu. Derved er der opstået en lille plads, som før hed "grisetorvet".

I A N D K Æ R B Y G A D E nr. 1 var der slagterforretning ved Henning Pedersen fra Skovby fra omk. 1920 til først i 1940-erne. Så blev den nedlagt, og huset er nu privatbeboelse.

I NR.3 var der cykelforretning fra omk. første verdenskrig. Befolk-

ningen kaldte ejerskabet for Treenigheden, idet det var Karl Pedersen, hans moder og hans søster, der havde foretagendet. Lille Karl, som han også kaldtes, lavede trasko, og har bl.a. også arbejdet i Hesselagers forretning i Børkop. Desuden loddede han de ting, der trængte til småreparationer. Handelen med cykler blev jo nok efterhånden til lidt mere, men under anden verdenskrig kneb det jo med dæk og andre reservedele. Han klarede sig dog igennem. Butikken blev nedlagt, da han døde først i 50-erne.

NR. 8 blev bygget som købmandsforretning. Det var ca. 1910-12, at Søren Hansen Sørensen her oprettede sin butik med alt, hvad der hørte til en blandet landhandel dengang. Der var kolonial, foderstof, byggeriartikler, kunstgødning kom senere med, benzintank med håndpumpe (BP), så der krævedes megen plads. Der menes også at have været en "slagterafdeling" i gavlen af huset. S.H. Sørensen solgte 1954 forretningen til Chresten Sørensen. Der begyndte nu efterhånden at komme flere indpakkede varer, og grovvarerhandelen gik mere og mere over til andre firmaer, så en købmand måtte have mindre lager og mere butiksplads. Sørensen byggede derfor ny forretning oppe ved Ryttergrøftvejen i 1961. Nu var der Esso-benzintank ved forretningen, men da vejen blev forlagt, var Esso ikke længere interesseret, så tanken nedlagdes i 1976. Chr. Sørensen solgte kort efter sit 25 års jubilæum forretningen i 1979, hvorefter Per Andersen er kommet til.

A N D K Æ R B Y G A D E NR. 10 er et af de rigtig gamle huse. Her var der en brugsforening fra sidst i forrige århundrede til ca. 1910-12. Det er muligt, at det er resten af denne forretning, der er blevet til forretning ude i Skovby på Vigen Skovvej nr. 2.- Huset her blev købt af hjuler Gert Olesen, som havde værksted i den ene ende deraf. 1917 købte Carl Raun Pedersen huset. Han var skræddermester og havde startet henne i Andkær Bygade nr. 17 i lejede lokaler 1912, da han blev gift.- Han satte en kvist på den gamle købmandsforretning, og her indrettede han skrædderværksted 1920. Pedersens kone hjalp i forretningen med staffering af det syede tøj, men midt i 30-erne måtte der antages en medhjælp. 1947 indtrådte svigerdatteren som medhjælp idet hun syede bukser og veste, indtil Carl Pedersen i 1952 nedlagde sin forretning. Svigerdatteren Anna Pedersen (gift med Oskar) har dog siden fortsat i det små med at sy lidt.

Fra ca. 1918 var der i husets ene ende et værksted, hvor Anders Sørensen (fader til købmand S. H. Sørensen i nr. 8) lavede tøjrestager, køller, hamle, klaptræ, høriver og andet træarbejde, ligesom han også

lavede træsko, der var hulet ud af en bøgeklods og altså havde træ op over tærne samt rundt i sider og hæl. Efter hans død i 1928 blev der kun beboelse, og Oskar Pedersen og hans kone Anna, der overtog huset i 1957, indrettede det til kun én lejlighed i 1969, da Carl Pedersen døde.

S M E D I E N var fra gammel tid i Andkær Bygade nr. 12. Også her kniber det med navne fra ældre tid, men først i dette århundrede var her en smed Pedersen. Hans søn, Anders Pedersen, overtog efter faderen. Han kaldte sig smed Nu, hvorfor vides ikke.- 1945 solgte han til Chr. Karlskov, der kom fra Brøndsted. Sønnen Ib Karlskov kom ind som medarbejder i forretningen 1963, og der byggedes nyt og større værksted oppe ved vejen. Den gamle smedie blev overtaget af Rostgård-Nielsen, der senere flyttede sit auto-opret-firma til Industrivej i Børkop.- Der var imidlertid ikke længere så meget at lave for en landsbysmed, idet der kom flere og flere specialforretninger, så Karlskov var indstillet på at indskrænke igen. Rostgård-Nielsen lejede sig ind i det nye ca. 1965, og i 1970 blev værksted m.v. solgt til Møller-Petersen, der i 1972 flyttede til Gårslev. 1979 døde han ved en arbejdsulykke, idet en donkraft væltede, og en bil faldt ned over ham.

Fra 1972 til 1976 var mekanikerværkstedet under Kurt Jørgensens ledelse, og siden 1976 har J. Christensen været stedets ejer. Der er nu Uno-X tank ved værkstedet.

Den gamle smedie er lavet om til bådebyggeri ved H.C. Johansen. Ib Karlskov er nu vognmand og kører for Nestlé i Fredericia og for Vordingborg køkkener.

I Andkær Bygade nr. 16 var engang tømrværksted og i nr. 18 var der sadelmager, men disse er forlængst væk.

På den anden side af vejen skal vi nævne nr. 21 og 23. I nr. 21 begyndte Thomas Axel i 1885 en skotøjsforretning. Men han flyttede meget snart til nr. 23, der blev bygget lige efter af købmand Mads Christensen i Vejle. Det startede vel i det små, men efterhånden var der også en del handel med sko fra den lille butik, som i virkeligheden kun var et hjørne af stuen ud mod gaden. Her sad skomageren og reparerede, og det blev han ved med til 2 dage, før han døde i 1944. De sidste år havde han kun reparationer og ingen handel længere. Huset tilhører nu hans søn, smed Viggo Axel.

Der havde været en skomager i Andkær, før Axel begyndte. Det var ovre i huset Ejerget nr. 12, men vi ved ikke ret meget om det.

Nr. 21 var det hus, der var krambod i. Her blev der lavet bolcher, og på skolens eksamensdage var det noget stort at komme ind og få de farvestrålende hjemmelavede lækkerier derinde. Desuden var der jo en del handel med andre småting. Man kan næsten høre på navnet, at der har været meget forskelligt.

TÆPPEGÅRDEN. Gunnar Pladsbjerg købte i 1959 den gamle Rytterskole i Andkær og indrettede her en møbelfabrik, hvor der fremstilledes sovesofaer. I 1968 ophørte han med fabrikken, og den gamle gymnastiksal samt en lige så stortilbygning blev så lavet til tæppeforretning.

Og sluttelig skal nævnes, at i Andkær Skovby byggede Sigvald Svane Nielsen 1928 sin købmandsforretning på adressen SKOVBYVEJ 52. Der har ikke været andre forretninger i Skovby, bortset fra den lille butik, der er omtalt under Vigen Skovvej nr. 2.- Svane solgte ca. 1960 forretningen til William Jensen, der nedlagde den først i 70-erne.

BRØNDSTED EJERLAG.

Brøndsted er som nævnt sognets sydøstligste hjørne, grænsende op til Gårslev og Pjedsted sogne. Om gårdene i dette ejerlag kan fortælles:

GÅRD NR. 1 er nu delvis nedlagt. Her var en Jens Pedersen fæster både i 1634, 1653 og 1664. Ved matrikuleringen i 1688 hed bonden Henrik Pedersen, og gården sættes i godt 6 td. hartkorn. 1733 er Niels Mikkel sen fæster, og da han døde 1740, giftede enken sig med Lauge Hansen fra Follerup, men allerede 7 år senere var hun igen enke, og hun giftede sig med Hans Madsen. Gården beskrives da som 32 fag hus i nogenlunde stand og med en besætning på 5 heste, 2 køer, 1 kvie og 12 får. I 1761 afstår Hans Madsen på grund af alder og svagelighed til sin svigersøn Knud Pedersen. Der er kommet yderligere 7 kreaturer på gården, hvorimod fårenes antal er reduceret til 4. Om Knud Pedersen købte gården til selveje vides ikke, men den er blevet nedlagt, muligvis flyttet ud, og størsteparten af jorden er blevet lagt til gård nr. 2.- At dømme efter de påførte ejernavne ser det ud, som om en del af jorden er blevet til Kvaksminde, matr. nr. 18, som er kommet til mellem 1772 og 1820.